

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Utveckling genom det förflutna

– En undersökning av framtidsvisioner för den
värmländska Finnskogen kopplat till en
världsarvsnominering

Development through the past

– A survey of visions for the "Finnish forest" in Värmland linked to a
world heritage nomination

Oscar Envik

Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Utveckling genom det förflutna

- En undersökning av framtidsvisioner för den värmländska Finnskogen kopplat till en världsarvsnominering

Development through the past

- A survey of visions for the "Finnsih forest" in Värmland linked to a world heritage nomination

Oscar Envik

Handledare: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0888

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Finnskogsporten, väg E16. Bild tagen av Oscar Envik

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Finnskogen, Skogsfinskt kulturarv, Världsarv, Utveckling, Symboler, Platsidentitet

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Förord

Forskningsansatsen till denna uppsats inleddes ursprungligen med syftet att studera platsidentitet kopplat till det skogsfinska kulturarvet i Finnskogen för att undersöka dess betydelse för den lokala identiteten i Torsby och Finnskogen.

Till följd av en under tiden för arbetet med uppsatsen pågående pandemi (CONVID-19) var genomförandet av en sådan ansatts omöjlig vilket lett till att denna uppsats antagit en annan infallsvinkel för att studera det skogsfinska kulturarvet.

Sammanfattning

Med utgångspunkt i aktörer som är eller varit involverade i det Värmländska Finnskogsområdet och dess skogsfinnska kulturarv har denna uppsats undersökt framtidsvisioner kopplade till den påbörjade världsarvsprocessen.

Genom en kvalitativ intervjuundersökning av uppfattningar om relationen mellan världsarv och utveckling har uppsatsen försökt bidra med att skapa en bild av de förväntningar och förhoppningar hos lokala aktörer i samband med världsarv för att bidra med kunskap till en bredare diskussion kring lokala aktörers perspektiv i världsarvsprocesser.

Uppsatsen visar på att det finns flera visioner för Finnskogen med en världsarvsnominering, både för att göra kulturarvet relevant utanför Finnskogen samt att öka attraktiviteten av hela området. Dessutom finns förhoppningar för att världsarvet ska leda till förbättrad förvaltning och infrastruktur, både med ökade möjligheter till ekonomiska medel samt delat ansvar till följd av ett nationellt engagemang. Vidare framkommer det dock att det finns en viss oro kring förutsättningarna att förverkliga framtidsvisionerna. Möjliga risker kopplade till nomineringen, främst kopplade till företrädesrätt av definitioner, vilket behöver ytterligare forskning har även identifierats.

Abstract

Based on actors who are or have been involved in Värmlands Finnishforest area and its forest Finnish heritage, this thesis examinez visions for the visions linked to the initiated world heritage process.

Through a qualitative interview study perceptions of the relationship between world heritage and development, the thesis has sought to contribute to creat a picture of the expectations and hopes of local actors i connection with world heritage in order to contribute knowledge to a broader discussion of locla actors perspectives on world heritageprocesses.

The thesis shows that there are several visions for the Finnishforest with a world heritage nomination, both to make its cultural heritage relevant outside the Finnsihforest as well as an increased attractiveness of the site it self. In addition, there are hopes that a world heritage whould lead to improved management, both with increased opportunities to financial resources as well as shared responsibility due to a national commitment. However. It also appears that there exists some concern about the conditions to realize the visions. Possible risks associated with the nomination, mainly related to the preferential rights of definitions, which needs furter research have also been identified.

Innehåll

1.	INLEDNING	5
1.1.	SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	6
1.2.	BAKGRUND	6
1.2.1.	VÄRLDSARVET FINNSKOGEN	8
2.	METOD OCH METODOLOGI	9
2.1.	KVALITATIVA METODER	9
2.1.1.	VALIDITET OCH RELIABILITET	10
2.2.	INTERVJUUNDERSÖKNING	10
2.3.	ETIK	11
2.4.	TEORETISK ANALYS	12
2.5.	AVGRÄNSNINGAR	12
3.	RESULTAT & ANALYS	13
3.1.	HISTORIER FÖR EN NY PUBLIK	13
3.2.	NATURTURISM	16
3.3.	EKONOMI	17
3.4.	ENGAGEMANG	18
3.5.	FINNSKOGEN SOM BEGREPP	19
3.6.	FÖRUTSÄTTNINGAR	20
3.7.	RISKER	23
4.	SLUTSATS	25
5.	REFERENSLISTA	28

1. Inledning

När man pratar om kulturarv och Värmland tänker nog många på Selma Lagerlöf och hennes Mårbacka men få har hört talas om det skogsfinska kulturarvet, inte ens alla värmlänningar är medvetna om dess existens. För den som vill uppleva detta kulturarv kan man bege sig till Finnskogen i värmländska Torsby. Finnskogen erbjuder ett flertal välbevarade miljöer med byggnader och artefakter som berättar historien om dessa skogsfinnarna. Både om deras migration från Finland samt deras liv och kultur i de värmländska skogarna. Finnskogen är speciellt på många vis, inte bara för dess innehåll av finnstugor med rökugnar och spår av magiutövande, Finnskogen är också landsöverskridande genom att sträcka sig från Värmland i öst över till Hedmark i sydöstra Norge i väst.

Jag har själv mitt ursprungligen i Värmland och är uppvuxen med historierna om det skogsfinska. Historiernas egenart och hur det skogsfinska livet och kulturen skilde sig från vårt moderna liv har alltid fascinerat mig. Beslutet att skriva denna uppsats om Finnskogen och det skogsfinska kulturarvet uppstod när jag kom i kontakt med Värmlands museums informationsfilm; *Finnskogen – vägen till världsarv* (2019). Filmen berättar om det skogsfinska kulturarvet i Värmland genom personliga berättelser om områdets unika attribut och betydelse. Filmen använder sig av berättelserna för att förklara varför Finnskogen förtjänar en världsarvsstämpel för sitt skogsfinska kulturarv.

Även om ett världsarv syftar till ett ökat skydd och medvetenhet för ett kulturarv gav filmen mig även en annan känsla. Ett kulturarv som man vill dela och göra tillgängligt för omvärlden vilket jag tolkade som en önskan att utveckla Finnskogen till en plats som är relevant för mer än det lokala. Men berättelserna i filmen vittnar inte bara om en vilja att förmedla Finnskogen och dess kulturarv till omvärlden. I filmen säger Monica Björklund från Torsby finnskogscentrum att en världsarvsnominering stärker en byggd och väcker ett engagemang. Före detta länsrådet Björn Sandborgh säger även att utvecklingen i området inte gått framåt under de senaste 70-åren. Sandborgh utvecklar inte vilken utveckling han syftar på men det kan exempelvis tänkas handla om den negativa befolkningsutvecklingen i Torsby (Torsby 2020). Att dessa uttalanden inryms i filmen vittnar om att det finnas fler visioner för Finnskogen med en världsarvsnominering än enbart ökat skydd och förmedlande av dess kulturhistoria till omvärlden. Visioner som rör platsutveckling inom ramen för det lokala.

Regeringskansliet (2005) gör en beskrivning av kulturarvs betydelse som stor för arbetet med hållbar samhällsutveckling. Kulturarven spelar enligt regeringskansliet en viktig roll i individers utveckling, regioners tillväxt och sysselsättningar samt attraktivitet och konkurrenskraft. Paju (2016) beskriver dessutom att sambanden mellan kulturarv och regional utveckling har sedan Sveriges inträde i den europeiska unionen tillmätts en ökad betydelse samt att kulturarvens historiska sammanhang är en viktig faktor för en regions identitet och attraktivitet. Paju beskriver vidare ett ökat intresse bland regioner att få sina

objekt på världsarvslistan. Även i övriga delar av värden har en växande iver för att få platser nominerade med världsarvsstämpel ökat (Andresson & Aronsson 2011). Det finns alltså en förmodad stark koppling mellan världsarv och platsutveckling. Men vad är det för slags utveckling man tänker sig för Finnskogen och hur skulle området stärkas av en världsarvsnominering?

I en värld av ökad globalisering kan mindre platser få svårt att konkurrera med de större städerna. Hauge & Jenkins (2005) menar att flera mindre platser till följd av den ökade konkurrensen väljer att återuppta eller skapa nya platsidentiteter. Fallet Finnskogen skulle kunna ses som ett sådant exempel där en plats gamla identitet återupptas, och vars platsunicitet man redan har tillgång till, för att öka områdets konkurrenskraft.

Den här uppsatsen gör en ansats i att undersöks uppfattningen av utveckling och hur en världsarvsnominering skulle kunna bidra till utveckling genom att studera framtidsvisioner hos aktörer som är, eller har varit, involverade i den Värmländska Finnskogen och dess kulturarv.

1.1. Syfte och forskningsfrågor

Denna uppsats görs mot bakgrund av att ansökningar till världsarv ofta är kopplade till förväntningar om lokal utveckling hos aktörer verksamma i det lokala. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur lokala aktörer resonerar kring den Värmländska Finnskogen. Vilka framtidsvisioner och förhoppningar ger de uttryck för kopplat till initieringen av Finnskogen som ett möjligt världsarv?

För att uppnå uppsatsens syfte har tre frågeställningar formulerats.

- Vilka framtidsvisioner ger lokala aktörer uttryck för, om Finnskogen och dess kulturarv.
- Hur uppfattar lokala aktörer betydelsen av en världsarvsnominering för dessa visioner?
- Hur ser aktörerna på förutsättningarna för att framtidsvisionerna kan genomföras?

1.2. Bakgrund

Finnskogen

Under åren 1157 till 1809 var Finland en del av Sverige. Under dessa nästan 700 år skedde stora folkmigrationer mellan båda sidorna av Bottenviken. En av dessa migrationsvågor kom till Sverige från Savolax i Finland. Denna grupp av savolaxare emigrerade från Finland under senare delen av 1500-talet och första halvan av 1600-talet till följd av en överbefolkningsproblematik i hemlandet då deras form av jordbruk var mycket arealkrävande (Wedin 2001). I Sverige kunde dessutom savolaxarna erbjudas gratis mark, och ett antal skattefria år, då det fanns ett intresse att befolka obebodda

områden i Sverige. Även andra faktorer så som miljöförändringar var faktorer som påverkade savolaxarnas förflyttning till Sverige¹. Under 1640 och 1660 skedde dock den största inflyttningen av savolaxare till det område som idag kallas Finnskogen (ibid.). Denna grupp av finnländare kom även att kallas ”skogsfinnar”.

Skogsfinnarna förde med sig sitt specialiserade jordbruk kallat svedjebruk där skogsmarker brändes och odling skedde i askan (Wedin 2001). Förutom svedjebruk förde även skogsfinnarna med sig sitt språk och kultur. Deras kultur skilde sig från den svenska kulturen genom bland annat inslag av naturmysticism, där naturen betraktades som ett levande väsen med själ (Stenman 2001). Även inslag av magi var vanligt förekommande i den skogsfinska kulturen. Förutom jordbruk och kultur skilde sig även skogsfinnarnas byggnadstekniskt från den svenska, bastu och rökugnar där rök cirkulerade i taken som uppvärmningssystem var karakteristiskt för skogsfinnarna (Nesholen 2001).

De områden som koloniserades av skogsfinnarna var i stor utsträckning obebodda skogsallmänningar vilket av myndigheterna sågs som positivt då bosättningen gav, förutom en ökad befolkning på obebodda platser, möjligheter till ökade skatteintäkter. Till följd av att koloniseringen skedde i gränsområden hamnade ofta finnbygdsoråden i administrativa periferiområden, vilket medförde att den skogsfinska kulturen kunde leva kvar under lång tid. I vissa områden överlevde kulturen ända in på 1900-talet (Wedin 2001).

Idag finns flera miljöer samt byggnader och artefakter kvar som berättar om det liv som skogsfinnarna levde. Här finns även spåren av deras användning av magi kvar så som ristningar från bildmagi. Under somrarna står flera av de bevarade finnstugorna öppna för besökare med erbjudande guidning och servering. I området finns även vandringsleder, bland annat går den 240 km långa finnskogsleden genom området vilken är en av Sveriges 12 signaturleder. Men det är genom släktforskningen som det idag ägnas det största fokus åt det skogsfinska kulturarvet. För detta erbjuder bland annat Torsby finnskogscentrum i Lekvattnet ett stort arkiv och bibliotek. Finnskogscentrum arrangerar även utställningar som visar upp Finnskogens historia.

Att göra en tydlig avgränsning av den Värmländska Finnskogens geografiska område är svårt då det många gånger är en tolkningsfråga. Denna uppsats har utgått från Attityds (2010) undersökning som har definierat området utifrån församlingarna; Gräsmark, Lekvattnet, Östmark, Nyskoga, Vitsand och s:a Finnskoga församling.

Kulturarv

Kulturarv definieras av olika uttryck för mänsklig verksamhet och påverkan. Kulturarv innefattar både materiella spår av mänsklig närvaro så som byggnader och fornlämningar samt immateriella spår som traditioner, sedvänjor och berättelser (Världskulturmuseerna

¹ Under 1500-talets senare hälft och 1600-talets första del inträffade klimatförändringar vilket resulterade i sämre skördar.

2017). Att något klassas som ett kulturarv beror alltså på att platsen berättar om de människor som levt där och hur vårt samhälle idag har vuxit fram. Kulturarv är ingen statisk företeelse utan något som kontinuerligt förändras till följd av hur den rådande generationen uppfattar sin samtid. Det vill säga att något klassas som kulturarv till följd av vad den rådande generationen uppfattar som viktigt, vilket i sin tur ger ett kulturarv dess betydelse.

Världsarv

Ett världsarv upprättas som ett skydd för en plats, ort eller miljö vars innehåll på ett unikt sätt visar på människors och jordens historia (Unesco 2019). Världsarvet anses till skillnad från kulturarv som extra viktig för mänskligheten och inte bara den rådande generationen. Världsarvet bedöms därmed som extra utsatt och i behov av ytterligare skydd.

En världsarvsnominering tilldelas efter att värdlandet lägger in en ansökan till FN-organisationen UNESCO där världsarvskommittén avgör om objektet uppfyller de krav som världsarvskonventionen ställer för att få sättas på listan över världsarv. Om en världsarvstämpel tilldelas påtvingar konventionen att värdlandet ska skydda världsarvet. Konventionen uppmuntrar också värdländerna att stärka allmänhetens intresse för världsarven samt öka deras skydd genom utbildnings- och informationsprogram. Konventionen uppmuntrar även till integrering av skyddet i regionala planeringsprogram samt inrättning av personal och tjänster på platserna (Unesco 1972). Idag finns det mer än 1000 världsarv, och konventionen är påskriven av 193 länder.

Värdländerna ansvarar själva för bevarande och finansiering av sina världsarv. Länderna skall dock rapportera av femte år till UNESCO om hur de arbetar med bevarandet samt hur de arbetat med konventionen.

1.2.1. Världsarvet Finnskogen

Världsarvsprocessen i Finnskogen inleddes genom en avsiktsförklaring från dåvarande landshövdingen Kenneth Johansson. Avsiktsförklaringen är idag underskriven av ytterligare sju aktörer i Värmland² vilka gemensamt verkar för att placera Finnskogen på UNESCO:s lista över preliminära världsarv.

Världsarvsprocessen i Finnskogen är begränsad till ett urval av byggnader och platser. Dessa byggnader och platser har valts för dess goda skick och för att de redan idag har ett skydd³. Världsarvsnomineringen berör alltså bara en liten del av det område som benämns som Finnskogen. Uppsatsen tittar dock inte närmare på de platser och byggnader som berörs av världsarvsprocessen utan pratar om Finnskogen som ett övergripande fenomen om inte annat nämns. Anledningen till detta är att uppsatsen undersöker

² Länsstyrelsen Värmland, Värmlands Museum, Torsby kommun, Värmlands Hembygdsförbund, Karlstads universitet, Region Värmland och Värmländska Akademien

³ Lagskydd, exempelvis byggnadsminne.

individers visioner för hela den Värmländska Finnskogen och dess kulturarv och inte hur specifika platser eller byggnader kan komma att påverkas av en världsarvsstämpel.

2. Metod och metodologi

Uppsatsen har genomförts med tillämpning av kvalitativa metoder för att ingående kunna studera de framtidsvisioner som finns i anknytning till den värmländska Finnskogen. Uppsatsen tar utgångspunkt i ett fenomenologiskt förhållningssätt, vilket är en vanlig utgångspunkt inom de kvalitativa metoderna (Kvale & Brinkmann 2014). Inom den fenomenologiska forskningen ligger fokus på informanternas egen upplevelse av ett fenomen.

Uppsatsen använder det fenomenologiska förhållningssättet för att undersöka vilka framtidsvisioner som informanterna tillskriver den värmländska Finnskogen och betydelsen av en världsarvsstämpel för dessa visioner. Till lika undersöks informanternas uppfattning om utveckling för den värmländska Finnskogen. Som en följd av detta har uppsatsen antagit en förklarande karaktär för att identifiera olika framtidsvisioner som informanterna tillskriver Finnskogen och en världsarvsstämpels betydelse för visionerna och analyserat dessa visioner teoretiskt (Teorell och Svensson 2016).

2.1. Kvalitativa metoder

Det empiriska underlaget baseras på fyra intervjuer med informanter som genom arbete eller privatliv är involverade i Finnskogen och dess kulturarv. Intervjuerna genomfördes med inspiration av kvalitativa intervjuer för att undersöka informanternas perspektiv av världsarv och utveckling (Kvale & Brinkmann 2014).

Valet av informanter gjordes genom ett kedjeurval. Från kontakten med den första informanten gavs förslag och inspiration till andra relevanta informanter (Bryman 2013). Urvalet för det empiriska underlaget är dock inte slumpmässigt, informanterna valdes ut baserat på deras olika synvinklar till Finnskogen (ibid.). Informanterna representerar därmed olika relationer och roller till Finnskogen då förståelsen av ett fenomen är beroende av den särskilda horisont som betraktaren har att tillgå i sin förståelse och förklaring av världen (Paju 2016:29). Dock är inte alla tänkbara relationer och roller relevanta för denna uppsats inbegripna. Aktörer verksamma i hembygdsföreningar eller hotellverksamhet är exempel på aktörer som inte är med i mitt empiriska underlag. Frånvaron av sådana aktörer är en följd av att fältarbetet begränsats av den pågående pandemin.

Utifrån det empiriska resultatet har sedan litteratur och teoretiska begrepp används för att genom teoretiska analyser kunna dra generella slutsatser.

2.1.1. Validitet och reliabilitet

Att uppsatsen enbart bygger på intervjuer kan ses som problematiskt då Finnskogens kulturarv till stor del är platsbundet och kopplat till byggnader och artefakter. Att även använda observationer till det empiriska underlaget skulle därför kunna ses som en mer valid metod. Anledningarna till att observationer inte användes är för det första på grund av att besöksmålen i Finnskogen har öppettider för besök endast under sommaren, för det andra den pandemi som förhindrade resande under tiden som denna uppsats skrevs.

Bortsett från problematiken kring den empiriska inhämtningen bygger uppsatsens frågeställningar på informanternas egna framtidsvisioner för Finnskogen vilket gör att observationer inte varit nödvändiga för att uppnå uppsatsens syfte. Dessutom har jag god kunskap om Finnskogen både gällande dess geografi och innehåll vilket jag dragit nytta av under mina intervjuer.

Informanterna är heller inte representativa för en grupp eller population vilket innebär att de slutsatser som görs i denna uppsats inte kan tolkas som generella. Däremot erbjuder informanterna ett empiriskt underlag som är intressant för en bredare diskussion om lokala aktörers perspektiv på platsutveckling och de förväntningar som finns i samband med världsarvsansökan.

För att slutsatserna som görs i denna uppsats i möjligaste mån ska kunna upprepas har litteratur och teorier används för att kunna jämföra vilken metod som lämpat sig bäst för en undersökning som denna (Teorell & Svensson 2016). Förvisso ger det inga garantier att slutsatserna som görs i denna uppsats skulle göras av andra. Halvstrukturerade intervjuer medför att reliabiliteten blir svårare då förmågan till situationsanpassningen ökar, vilket innebär att olika forskare kan tolka samma underlag olika (ibid.).

2.2. Intervjuundersökning

Intervjuerna genomfördes via telefon eller videosamtal och i ett fall genom ett fysiskt möte. Samtliga intervjuer spelades in förutom den intervju som genomfördes med ett fysiskt möte då detta av praktiska skäl inte var möjligt. Informanternas namn har fingerats och all information som inte varit relevant för uppsatsen har utelämnats.

Intervjuerna genomfördes med några på förhand konstruerade frågor. Till följd av den halvstrukturerade naturen av intervjuerna fungerade frågorna endast som en översikt av de frågeställningar som skulle täckas (Kvale & Brinkmann 2014).

Anledningen till intervjumallens utformning var att inte styra informanten eller påverka dennes svar utifrån vad de tror att det är för svar som förväntas av dem. Frågorna utformades därför också så öppna som möjligt för att få informanten att själv formulera svaren utifrån sin egen uppfattning (Kajiser & Öhlander 2014:99). Intervjufrågorna följde en förbestämd ordning för samtliga intervjuer för att underlätta transkribering och efterarbete. Denna ordning följdes dock inte punktligt då informanten till stor del styrde intervjun.

Anna är bosatt i Stockholm och jobbar med själva världsarvsprocessen samt dess ansökan i vilken hon blev involverad genom förfrågan. Anna har tidigare erfarenhet från kulturarvsprocesser och samhällsplanering däremot hade hon ingen tidigare relation till Finnskogen eller det skogsfinnska kulturarvet innan hon blev involverad i världsarvsprocessen.

Carin är ägare av en finngård som tillika är hennes släktgård där hon bor majoriteten av året. Carin är född i Värmland men bodde under flera år i Stockholm. Under sin tid i Stockholm såldes släktgården men Carin beslutade dock senare att köpa tillbaka gården. På somrarna är hon behjälplig med besöksnäringen och har tidigare varit involverad i bygdeföreningen.

Erik bor i Värmland och jobbar med besöksmålsutvecklande verksamhet för Värmlands museum både i Finnskogen och på andra platser i Värmland. Hans roll är dels att jobba med utvecklingen av nya aktiviteter men är även involverad i jobbet med samarbeten mellan olika aktörer inom Finnskogen.

Lena är född i Värmland och har flera års erfarenhet från att jobba med Finnskogen och det skogsfinnska kulturarvet både med förvaltning samt flera projekt och arrangemang. Hon var dessutom involverad i initieringen av världsarvsprocessen. I dag är hon dock pensionerad och bor i Stockholm.

Vissa av informanterna tillhör organisationer som jobbar med de frågor som ställs i denna uppsats. Informanterna är dock inte intervjuade som representanter för någon organisation eller myndighet utan hur de som privatpersoner uppfattar en världsarvsnominerings möjligheter till utveckling av Finnskogen.

2.3. Etik

Uppsatsen har utgått ifrån de fyra vetenskapsetiska principerna som utarbetats av vetenskapsrådet; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990). Dessa principer har hanterats genom att klargöra för informanten vad syftet med min forskning är. Informanterna kontaktades genom förfrågan och informerades om att de fick avbryta intervjun om de inte vill fortsätta. Information som identiteten och annan information som har bedömts som personlig och utan relevans för uppsatsen har utelämnats eller fingerats i syfte att förhindra att sätta informanterna i oönskad dager. Det inhämtade materialet har inte lämnats ut till tredje part och har endast använts till denna uppsats. Att kunna garantera total anonymitet av informanterna är dock inte möjligt vilket jag varit medveten om under arbetet med uppsatsen och kommunicerat till informanterna. Uppsatsen berör ett mindre geografiskt område där aktörer ofta har vetskap om varandra. Därför har kontinuerliga bedömningar

rörande information och utsagor gjorts för att inte känslig eller personlig information som sagts i förtroende ska tas med i uppsatsen.

2.4. Teoretisk analys

Utifrån de inspelade intervjuerna har identifierbara teman utifrån forskningsfrågorna plockats ut. Med hjälp av dessa teman har analysen delats in i kategorier av olika framtidsvisioner för Finnskogen under en världsarvsstämpel (Kvale och Brinkmann 2014). De olika kategorierna har sedan analyserats med hjälp teoretiska begrepp för att skapa en bredare teoretisk diskussion kring de visioner som identifierats i det empiriska underlaget och sätta dessa visioner i ett bredare sammanhang samt kunna dra, i viss mån, generella slutsatser.

Platsidentitet

Begreppet platsidentitet används för att undersöka hur Finnskogen kan komma att utvecklas baserat på informanternas visioner. Jag använder Hague & Jenkins (2005) tolkning av begreppet där en yta blir en plats på grund av en identitet. Identitet är i sin tur ett resultat av människors känslor, mening, erfarenheter, minnen och handlingar vilka filtreras genom sociala strukturer och förstärks genom socialisering. Platsidentitet är alltså något som skapas genom relationer mellan människor, platser och identiteter.

Symboler

Begreppet symboler används för att diskutera hur objekt kan användas som instrument för att symbolisera och kommunicera unika egenskaper kopplade till en plats och dess identitet med människor. Jag använder mig av Pajus (2016) tolkning av begreppet, som i sin tur bygger på Bourdieu och Andersson (Paju 2016:31), för att synliggöra hur ett symbolvärde skapas för att skapa en djupare förståelse för informanternas framtidsvisioner. Bruns (2019) tolkning, som bygger på Urrys resonemang, används för att förstå symbolers betydelse och inverkan på turism i syfte att kunna undersöka framtidsvisionerna i ett bredare perspektiv.

2.5. Avgränsningar

Uppsatsen har inte sökt att svara på förutsättningarna för att Finnskogen ska erhålla världsarvsstämpel eller hur processen för världsarvsarbetet ser ut. Endast de generella visioner för Finnskogen och det skogsfinska kulturarvet som informanterna hoppas kunna ske under en världsarvsstämpel.

Uppsatsen fokuserar även bara på den svenska sidan av Finnskogen.

Anledningen till att den norska sidan av Finnskogen inte belyses i uppsats är att undvika nationella skillnader i regelverk, kultur och inställningar vilket bedömts haft för hög komplexitetsgrad inom ramen för denna uppsats till följd av nationella skillnader. Aktörer med alternativa verksamheter i Finnskogen så som skogsbruk har också valts bort.

Anledningen till att dessa aktörers perspektiv inte har lyfts här är för att denna uppsats fokuserar på aktörer direkt inblandade i det skogsfinska i egenskap av kulturarv.

3. Resultat & Analys

3.1. Historier för en ny publik

Varför ska då blickarna ha vänts mot just det skogsfinska kulturarvets för regional utveckling? I avsiktsförklaringen (2017) till varför Finnskogen bör få en världsarvsstämpel skrivs det att de involverade parterna i arbetet anser att kulturmiljöerna i det berörda området; *besitter exceptionellt höga universella kulturhistoriska värden*. De involverade parterna anser sig alltså ha identifierat kulturhistoriska värden som inte bara är relevanta för det lokala samhället utan kan sträcka sig ut till omvärlden. Detta kan tolkas som en framtidsvision om att kunna locka nya besöksgrupper även utanför de regionala och nationella gränserna. I avsiktsförklaringen framgår även att parterna anser att finngårdarna; *bär på den sällan uppmärksammade historien om människors utsatthet och förmåga att överleva i det förmoderna skogslandskapet* (ibid.). Även detta kan tolkas som en vision till att nå ut till en internationell publik genom att uttrycka att Finnskogen berättar om människors situation i skogslandskap och inte preciserar sig till det specifika skogslandskapet i Finnskogen utan mer universellt. Man belyser dock här att det är historien som ses som den resurs med vilken man kan förmedla det skogsfinska kulturarvet till människor. Att historien och berättandet är den metod som man hoppas kunna öka intresset med bekräftas även av Anna;

Vår ide är att man kommer för den här unika migrationshistorien och så ska man bli nyfiken på mer som hakar fast. Det är inte bara en i familjen som ska känna sig tilltalad till det här (...) för att kanske stanna en dag till och bo en natt.

Ett ökat intresse och turism förväntas alltså ske genom unika historier och inte enbart genom de unika platserna allena. Anna förklarar att detta görs genom att lyfta ut historierna och göra dem relevanta för idag. Anna ger exempel på att man förutom att diskutera aktuella migrationsfrågor genom Finnskogens historia även kan prata om kulturmöten. Här menar hon att man genom att se på hur den svenska populationens interagerade med den skogsfinska kan dra lärdomar till att förstå vår nutida migration. Stenman (2001:135) menar att skillnader i språk, kultur och näringsliv mellan den skogsfinska och svenska populationen var så stor att det är rimligt att påstå att skogsfinnarna, trots svenskt medborgarskap, hade en egen nationalitet. Utifrån Stenmans resonemang och det faktum att skogsfinnarna slutligen blev helt assimilerade kan det finnas underlag till påståendet om att Finnskogen kan fungera som utgångspunkt för kunskap om migration samt assimileringssmekanismer. Även Lena bekräftar att det finns

starka historier om kulturmöten när hon säger att hon har fått berättat för sig att det förr var svenska namn på det som var bra i barnlekar och finska namn på det som var negativt, eller när man förlorade eller gjorde bort sig. Lenas berättelse visar också på att det finns kunskap att hämta om migration, kulturmöten och assimilationsprocesser från det skogsfinnska kulturarvet.

Utifrån resonemanget ovan kan de historier som finns tillgängliga genom det skogsfinnska kulturarvet utgöra ett underlag för att kunna diskutera migrationsfrågor och skapa känslor och minnen som människor kan ta med sig. Visionen är alltså Finnskogen som en plats att mötas på för att kunna diskutera, där migrationsspåret med hjälp av Hauge & Jenkens kan tolkas som mekanismer för att skapa en platsidentitet. Man samlar alltså de olika delarna från kulturarvets historia och genom den fysiska närvaron skapar människor en relation mellan varandra och platsen. I detta fall är det dock inte frågan om att skapa någon ny platsidentitet utan snarare lyfta fram en redan existerande identitet och genom migrationsfrågor göra kulturarvet relevant för fler människor. Finnskogen ska med andra ord inte bara vara relevant för de som bor i området eller har en biologisk koppling till det skogsfinnska kulturarvet.

Världsarvsnomineringen skulle i detta fall kunna tolkas som förutsättningen för att kunna nå till en publik utanför det lokala och regionala för att skapa det intresse som kan locka nya besöksgrupper. Besöksgrupper intresserade av Finnskogen som en plats för att diskutera migrationsfrågor. Sambandet mellan utveckling och ett världsarv är med andra ord att öka Finnskogens attraktivitet och locka fler och nya besökare med förhoppningen om att turismen ska ge en positiv utveckling i Finnskogen. En utveckling som inte bara berör de platser och byggnader som berättar om det skogsfinnska kulturarvet utan även lokala företag så som hotell och restauranger.

Anna säger att Finnskogen berättar en historia om hur det går att leva utan just-in-time⁴ avokados. Hon säger även att det går att leva på en plats som Finnskogen utan fossilbränslen och säger lite skämtsamt; *det är beprövat, man vet att det fungerar*. Annas resonemang visar på en motivation till världsarvsansökan inrymmer framtidsvisioner om att Finnskogen ska kunna bli relevant för viktiga samhällsfrågor, och utmaningar, med den skogsfinnska historien som ett raster över vår nutid för att kunna se nya möjligheter till vår framtid. Annas sätt att se på det skogsfinnska kulturarvet som en resurs för framtidsdiskussioner kan vara relevanta, med tanke på Westholms (2018) resonemang om att varje framtidsdiskussion bygger på en tolkning av historien och nutiden. Det skulle alltså kunna vara möjligt för Finnskogen genom sitt skogsfinnska kulturarv att verka som en del i en framtidsdebatt. Framtidsdebatten handlar alltså likt migrationsfrågorna om att göra Finnskogen relevant även utanför det lokala.

⁴ Produktion och leverans av varor i exakt den mängd och tidpunkt som behövs.

Men hur ska framtidsdiskussionen kunna bidra till en ökad besöksnäring, kan inte bara de berörda parterna få tillgång till historierna genom att läsa om dem? Enligt Anna är det den stora mängd bevarade byggnader och artefakter som ger Finnskogen så unika möjligheter att verka som en plattform för hållbarhetsdiskussioner.

Det är lättare att berätta utifrån en plats (...) när det finns mitt framför näsan på dig.

Att det finns en plats med så mycket bevarat är det som gör Finnskogen så aktuell till att använda dess historia för att titta framåt menar Anna. Det finns alltså en vision hos Anna att locka besökare vars huvudsakliga syfte inte är turism eller rekreation utan kanske snarare en kunskapsorienterad besöksnäring. Erik hävdar också att det är just för att så mycket av infrastrukturen finns kvar, vilket visar på hur skogsfinnarnas liv såg ut, som platsen blir så unik och att sättet dessa skogsfinnar levde på till stor del handlade om återbruk vilket speglar ett sätt av hållbart leverne.

Här finns alltså framtidsvisioner att skapa aktiviteter som lockar en helt ny form av besökare genom ett nytt meningsskapande kring Finnskogen som inte är begränsat till en lokal identitet med frågor som berör hela mänskligheten. Förhoppningen är alltså att skapa en bredare relation mellan Finnskogen och dess omvärld för att öppna upp för nya aktiviteter och en ny identitet för Finnskogen. Lena formulerar det som att det finns en vilja att öppna gränser genom att knyta an till annat.

Finnskogen innehåller likt migrationsfrågorna goda resurser för att profilera sig som en plats där man kan dra kunskap om hållbarhet. Tillskillnad från migrationsfrågorna bygger hållbarhetskonceptet inte enbart på en redan exciterande platsidentitet. Här skulle istället kunskapen om Finnskogen lyftas fram på ett nytt sätt och skapa ett nytt meningsskapande kring det skogsfinska kulturarvet. Genom att skapa en ny identitet på hållbarhetsfrågor skulle man likt migrationsfrågorna göra Finnskogen relevant långt utanför det lokala.

Världsarvets roll för visionen om hållbarhetsfrågor skulle likt migrationsfrågorna medföra att skapa det vidsträckta intresse som skulle ge det ökade besöksunderlag för att förverkliga framtidsvisionen. Ett världsarv kan med andra ord tolkas som ett verktyg för att bryta den, bland allmänheten, bristande vetskapen om Finnskogens och dess kulturarvs existens. Syftet med en världsarvsnominering är alltså att ge Finnskogen en märkning som fler kan relatera till. Visionerna kan alltså tolkas som en ny paketering av kulturarvet, i detta fallet genom hållbarhet och migration, för att marknadsföra Finnskogen med begrepp som av allmänheten ses som betydelsefulla. Med andra ord är visionerna ett sätt att fånga uppmärksamheten och locka fler besökare genom allmänt vedertagna begrepp. Uppfattningen av utveckling är alltså både för migrations- och hållbarhetsfrågor att locka ny turism till Finnskogen baserat på det skogsfinska kulturarvet genom en ny form av marknadsföring.

3.2. Naturturism

Men det är inte bara genom historierna och de fysiska representationerna som det finns visioner om att öka intresse och besökskvantitet för Finnskogen. Erik beskriver en förhoppning om att kunna locka besökare där intresset inte i första hand är den skogsfinnska kulturen och dess historia utan snarare vandringslederna, den vackra naturen och fisket.

Vi behöver fler saker som är unika som tilltalar fler människor, en större målgrupp (Erik)

För denna turism skulle den skogsfinnska kulturen i stället fungera som en rödtråd och sammanhållning för att produktutveckla Finnskogen. Erik uttrycker här, likt Anna, en förhoppning om att skapa eller förbättra möjligheterna för aktiviteter där människors förutsättningar att skapa relationer med Finnskogen genom aktiviteter och erfarenheter bör utökas.

Det går alltså att tolka Eriks och Annas förhoppningar som att en världsarvsstämpel ska kunna locka fler målgrupper genom att planer för och skapa nya aktiviteter baserat på det som redan finns att tillgå hos Finnskogens identitet. En identitet av naturnära aktiviteter som inte bara utnyttjas av det lokala utan även lockar en större målgrupp. Enligt Hague & Jenkins (2005) handlar planering om platsskapande vars huvudsyfte är att skapa, reproducera eller forma platsidentiteter genom manipulation av aktiviteter, känslor och mening till en ny platsidentitet.

I fallet Finnskogen visar informanterna på hur man genom aktiviteter, känslor och mening hoppas eller planerar kunna skapa en eller snarare flera nya identiteter för Finnskogen genom aktiviteter. Bland annat genom skapandet av samhällsdiskussioner med berättandet utifrån de fysiska platserna för att locka människor utanför Sveriges gränser. Medan Finnskogen skulle bli ett lika självklart besöksmål för bland annat vandring och fiske som Sarek. Allt medan den redan befintliga identiteten får fortsätta existera.

Resonemangen ovan visar på att det skulle kunna vara en ny form av platsidentitet som förväntas kunna skapas genom en världsarvsstämpel. Genom att utnyttja en redan existerande platsidentitet och skapa nya aktiviteter för att skapa nya känslor, mening, erfarenheter och minnen runt Finnskogen. Detta skulle kunna ses som ett sätt för att skapa nya möjligheter för relationer mellan människor, platser och identiteter. Vilket utifrån Hague & Jenkins (ibid.) är mekanismerna för skapandet av platsidentitet. Fallet Finnskogen bör dock inte ses som ett fall där man helt och hållet vill skapa en ny identitet utan snarare utveckling och expanderings på den identitet man redan har tillgång till. En expanderings som möjliggörs genom en ökad uppmärksamhet till följd av en världsarvsstämpel och skulle kunna förstås som ett sätt att öka platsens konkurrenskraft.

Även om världsarvsprocessen endast berör en liten del av området Finnskogen visar resonemangen ovan på att visionerna för ett världsarv handlar om att kunna gynna och utveckla hela Finnskogen.

3.3. Ekonomi

Om en världsarvsstämpel kommer öka intresset för Finnskogen som besöksmål är svårt att säga i dagsläget. Informanterna uttrycker dock en oneklig optimism till Finnskogens potential till att göra så under en världsarvsstämpel. En aspekt som informanterna dock lyfter som viktig för att lyckas med arbetet med ett världsarv i Finnskogen är förvaltningen och skötseln. Erik menar att om Finnskogen får en världsarvsstämpel kommer förutom en potentiell ökning av besökare även förväntningarna öka och menar att intresset redan har ökat i och med världsarvsprocessen. För att både besöksnäring ska öka och förväntningar ska mötas måste det hända mer i Finnskogen i stort menar därför Erik. Erik menar att det redan idag finns många uppslag för hur man vill utveckla Finnskogen men att det förutsätter att man söker pengar. Även Anna nämner den ekonomiska utmaningen för att hålla objekten i bra skick.

Det råder dock en förhållandevis hög optimism för att en världsarvsstämpel skulle kunna bidra till att ge ökade resurser. Lena säger till exempel att det är lättare att ansöka om pengar till sådant som uppmärksammar och betyder mycket för fler. Det finns alltså en klar förhoppning om att en världsarvsstämpel skulle innebära ökade finansiella underlag till utveckling av Finnskogen. Resonemanget ovan visar också att de visioner informanterna uttryckt hitintills är avhängiga av att man kan öka de ekonomiska medlen.

Carin som äger en finngård är dock osäker på om en världsarvsstämpel för henne som privatperson innebär mer pengar. Carin uppmärksammar att det är dyrt att äga en finngård och som privatperson får man ligga ute med mycket pengar. Redan idag upplever Carin svårigheter med att få tillgång till ansökningsbara pengar. Om en världsarvsstämpel kommer underlätta, och erbjuda mer finansiella medel, för privatpersoner att söka är Carin dock osäker på men uttrycker en förhoppning om att så skulle kunna bli fallet.

En världsarvsnominering bidrar inte per automatik till regional utvecklig eller ökade ekonomiska medel. En världsarvsnominering kan snarare ses som en resurs till utveckling och ekonomiska medel.

Regional utvecklig kan inte vara som argument när man ansöker [om en världsarvsnominering], men jag kan använda det för att söka pengar. (Anna)

Anna bekräftar här att en världsarvsnominering inte är lika med regional utveckling men det är genom världsarvet som regionen kan skapa möjligheter för utveckling och

ekonomiska medel. Även Erik bekräftar denna bild då han bland annat hoppas på att ett världsarv ska förenkla sökandet av projektstöd.

Ökade ekonomiska möjligheter är en förutsättning för informanterna att utveckla Finnskogen då det inte bara är de specifika finnstugornas förvaltning som man hoppas att en världsarvsstämpel ska kunna bidra till. För att informanternas visioner ska bli mötta måste det skapas ekonomiska förutsättningar till både förvaltning och utveckling. Även om syftet med ett världsarv är att skydda kulturarv finns förhoppningen om att en världsarvsstämpel ska resultera i förbättrade möjligheter till att söka ekonomiska medel till lokala utvecklingsprojekt.

3.4. Engagemang

Erik hoppas att en världsarvsstämpel förutom ekonomiska medel och turism ska locka människor som kan engagera sig i arbetet med Finnskogen. Bland annat hoppas Erik att världsarvsarbetet ska inspirera fler lokala företag och föreningar att tänka utåttriktat med vilket han menar att fler måste vilja åta sig besöksorienterade aktiviteter. Han hoppas också att det blir fler som väljer att flytta till Finnskogen och bedriver besöksnäring.

Låt säga att vi får ett världsarv, då behöver vi folk som står och steker våfflor och gör motti med fläsk. (Erik)

Erik syftar på att det just nu finns väldigt få aktörer som är verksamma i Finnskogen, i alla fall om man pratar den svenska sidan. Det kommer alltså att behövas fler aktörer som engagerar sig och bedriver verksamheter kopplat till Finnskogen för att kunna bevara miljöerna och möta ökade förväntningar. Med detta menar Erik att det kommer behövas människor inte bara till skapandet av aktiviteter utan även skötsel och drift. Erik uttalande får stöd av Brun (2019) som menar att turismen har gått från produkt driven till att vara marknadsbaserad där fokus gått från att se, till att göra och uppleva. Utifrån Brun kommer Finnskogen behöva erbjuda mer aktivitetsbaserade upplevelser vilket styrker Eriks syn på att det kommer behövas människor för att utveckla Finnskogen till ett attraktivt besöksmål. Bruns slutsats bekräftar även Eriks konstaterande om att det behöver hända mer i Finnskogen i stort för att möta förväntningarna. Speciellt om man vill kunna locka nya turistgrupper. Även Lena uppmärksammar att förvaltningen är något svajig idag. Lena påpekar att hembygdsföreningarna är en aktör som idag gör väldigt mycket för att förvalta och driva verksamheten på många av finngårdarna, samt utgör lite av en infrastruktur. Lena uttrycker dock en oro med en ständigt ökande ålder på medlemmarna i hembygdsföreningarna vilket även Erik uppmärksammar och påpekar att en yngre generation måste engageras.

Lena påpekar dock att om en världsarvsstämpel införs så blir det ett annat ansvar för förvaltningen. Då är det inte bara hembygdsföreningarna som ska bära ansvaret utan hela regionen bär ett ansvar för förvaltningen. Även på en nationell nivå

måste man ta hänsyn till världsarv då det inte längre bara är frågan om en lokal angelägenhet utan något som är av vikt för hela mänskligheten. Erik lyfter även behovet av nya aktörer utifrån ett utvecklingsperspektiv med att det finns behov av en utifrån syn på Finnskogen för att kunna identifiera det som är unikt och lyfta fram det som människor vill se. Med andra ord förhindra hemmablidhet. Lena uttrycker även en förhoppning om att intresset för forskning kring Finnskogens ska öka och att det inte bara kommer vara Karlstads universitet som ser att Finnskogen erbjuder ett intressant stycke nordisk historia utan även kanske Stockholms- och Göteborgs universitet.

Det är alltså inte bara ekonomiska medel som det finns visioner om att kunna öka genom en världsarvsstämpel. Resonemangen ovan visar på att mänskliga resurser är en minst lika viktig faktor som sökbara pengar. Att kunna locka människor till att engagera sig både i förvaltning och näringsverksamhet är en vital del i utvecklingen av Finnskogen som världsarv.

3.5. Finnskogen som begrepp

Hitintills har informanterna visat på att det finns mycket de hoppas kunna göra under en världsarvsstämpel där inte bara utvecklingen av infrastruktur och ökade finansiella medel är vad man hoppas på. Att Finnskogens identitet förutom de välbevarade gårdarna och artefakten även ska sträcka sig till en plats för miljöfrågor, kunskap om migration och naturturism är visioner som man hoppas kunna uppnå. Men hur skulle en sådan ny identitet kunna tillskrivas en plats som Finnskogen?

Erik menar att man måste etablera Finnskogen som ett begrepp likt skärgården med vilket han menar är ett begrepp som talar för sig själv. När man hör ordet skärgård skapas direkt associationer med miljöer och aktiviteter som karakteriserar skärgården så som hav, öar och båtar. Erik menar med detta att man borde sträva efter att etablera Finnskogen som ett begrepp där människor direkt kan dra associationer till sådant som attraherar till besök. Man kan tolka Eriks resonemang som att man borde skapa en eller flera symboliseringar som symboliserar vad som är unikt med Finnskogen och som man endast kan finna där. Man skulle kunna jämföra detta med världsarvet Lapponia⁵ som symboliseras genom bland annat fjäll och renar.

Paju (2016:31) menar att en symbol verkar som ett instrument med en given uppgift. Paju ger exempel på hur bland annat dalahästen har blivit en symbol för Dalarna. Symbolen är alltså något man skapar för att representera en plats, ett objekt som ges en överenskommen betydelse. För att objektet ska ges dess önskade symbolvärde krävs förmågan att se, eller skapa, relationer mellan objektet och det objektet ska symbolisera. Paju menar att dessa relationer kan vara mer eller mindre abstrakta. I fallet Finnskogen skulle detta kunna vara de välbevarade byggnaderna eller magin och dess symboler.

⁵ Världsarv i Svenska Lappland är ett natur- och kulturlandskap och Europas största naturlandskap. Utsågs till världsarv av UNESCO år 1996

Brun (2019) menar att symbolens uppgift är att vända turistens blickar. Symbolen ska alltså fånga turistens uppmärksamhet genom att representera något som endast kan fås på den specifika platsen och att turister samlar in symboler som är kopplade till den specifika platsen. Enligt Brun är turisten medvetet, eller omedvetet, på jakt efter det som är typiskt, eller unikt, för platsen.

Det handlar alltså om att skapa en eller flera symboler vilka accepteras som representation av den specifika platsen. Med andra ord ska det alltså gå att se symbolen för Finnskogen när man besöker en antikaffär i Skåne men ändå kunna härleda och associera symbolen till Finnskogen, precis som dalahästen för Dalarna. Resonemanget om Finnskogen som begrepp liknar alltså de visioner om migration och hållbarhet där mer allmänt vedertagna begrepp skulle användas för att paketera om kulturarvet för att bli relevant och locka fler människor. Resonemanget om Finnskogen som begrepp handlar dock mer om att skapa ett unikt begrepp för hela den Värmländska Finnskogen. I nuläget hade dock inte Erik något förslag vad en sådan symbol skulle kunna vara.

3.6. Förutsättningar

Som tidigare nämnt uppmuntras värdlandet av ett världsarv att förutom skydd även öka kunskapen hos allmänheten om världsarvet. Via ett världsarv tillkommer även förhoppningarna om ökade möjligheter för sökbara pengar. Sådana pengar är dock främst riktade till att utveckla platser i syftet av skydd, genom att kravet på värdlandet att skydda platsen ökar. Detta går att tolka som att skyddet är det primära och utvecklingen det sekundära för ett världsarv. Vilka förutsättningar finns det då för att kunna genomföra de visioner som informanterna har beskrivit, då dessa i större utsträckning präglas av bevarande genom expanderande och utåtriktad utveckling?

Informanterna har gett en bild av att det är genom utvecklingen man tror sig kunna bevara kulturarvet bäst. Likt Annas tidigare uttalande där hon menar att utveckling inte kan vara ett argument för ansökan men att man genom det kan söka pengar. Detta kan tolkas som att världsarvsstämpeln skulle nyttjas, av lokala aktörer, för att kunna tillgodose finansiella medel till utvecklingsprojekt vilket inte skulle vara i linje med skyddet i första hand. Däremot anser informanterna att utvecklingen är en viktig del i bevarandet. Lena säger till exempel att miljöer som är hotade mår bra av att bli uppmärksammade och besökta, dock självklart till en viss gräns. Lena menar att utsatta platser gynnas av ökad uppmärksamhet och besök då detta genererar en ökad vilja att bevara platser som annars riskerar att falla i glömska, vilket orsakar större skada än ett ökat besökarantal.

Lenas syn korrelerar med Eriks förhoppning om att fler aktörer inom besöksnäringen och naturturism med det skogsfinnska kulturarvet som röd tråd ska öka. Detta då det blir fler aktörer som är intresserade av att bevara kulturarvet till följd av att det är en viktig del i deras näring. Men vilka strukturella förutsättningar finns det för att informanternas visioner ska vara genomförbara?

På uppdrag av regeringen har en strategi för världsarvsarbetet tagits fram vilken, förutom att lyfta statusen för samtliga av Sveriges världsarv, bättre ska ta tillvara på världsarvens potential för att bidra till samhällsutveckling och agenda 2030-målen. Strategin ska även bidra till ökade samråd och tydligare processer (Riksantikvarieämbetet 2019).

Riksantikvarieämbetet menar även att den nya strategin ska bidra till att samarbete och samverkan mellan myndigheter och övriga aktörer kommer förbättras.

Utifrån den nya strategin öppnas strukturella förutsättningar för informanternas visioner då det finns en politisk vilja till att främja samhällsutveckling, genom världsarv, kan chanserna tänkas öka till att informanterna ges förutsättningar till att förverkliga sina visioner för utveckling. Migrations- och hållbarhetsfrågorna kan exempelvis genom att världsarven ska bidra till 2030-målen tänkas få strukturella förutsättningar att förverkligas då målen bland annat innehåller hållbara städer och samhällen (Regeringskansliet 2016). Exempelvis skulle man kunna tänka sig att kunskap från den skogsfinska historien kan användas som inspiration till hållbarhetsfrågor. Målen innehåller även minskad ojämlikhet där viljan att diskutera migrationsfrågor genom Finnskogen skulle kunna finna en plats. Man kan alltså tänka sig att Finnskogen skulle kunna profilera den skogsfinska historien till moderna frågor om migration och kulturmöten. Att riksantikvarieämbetet dessutom menar att strategin ska bidra till stärkt samarbete och samverkan mellan aktörer kan också tänkas vara positivt för Eriks förhoppning om en ökning av aktörer som väljer att agera utåtriktat. Med bättre organisering och strukturer kan det tänkas bli mer lukrativt för nya aktörer att våga etablera företag med den skogsfinska kulturen som röd tråd. Till följd av att det skulle bli lättare för aktörer att söka information och stöd genom tydliga och lättillgängliga kanaler kan det på så sätt tänkas bli mer attraktivt att etablera företag i Finnskogen.

Carin ger dock en bild hur hon som privatperson behöver lägga stor tid på förvaltningen. Att äga en finngård innebär inte bara fysiskt arbete och höga utgifter utan även stora mängder administrativt arbete. Carin förklarar att denna höga belastning som faller på en privatperson är ett hinder för att utveckla turistverksamhet. Om mer av de administrativa och ekonomiska belastningarna hade lättats från enskilda privatpersoner skulle den lokala besöksnäringens verksamheten kunna utvecklas bättre, både för existerande och nya aktörer, menar Carin.

Carin syftar dock inte på att kraven borde sänkas, snarare att de belastningar som hindrar privatpersoners frihet att utveckla turistverksamhet i större utsträckning borde lyftas från enskilda. Carin ger exempel på att det varit bra att få hjälp med pappersarbete. Det Carin efterfrågar här är ett mer utvecklat samarbete inom det privata samt mellan privat och offentligt. Carins resonemang skulle kunna tolkas som att det offentliga i större utsträckning borde stötta med det de är experter på så att de privata kan få utveckla och fokusera på det som de är experter på. Detta skulle kunna tänkas vara möjligt om fler aktörer blev involverade till följd av en världsarvsstämpel, då möjligheterna till samarbete skulle kunna öka. Då regeringskansliet (2015) beskrivit kulturarvens betydelse för arbeten och samhällsutveckling att vara stor blir Carins resonemang relevant i frågan om utveckling. Det finns en politisk vilja av att kulturarv

ska bidra till tillväxt och utveckling både för individer och regioner genom sysselsättning och attraktivitet. Dock visar Carins resonemang på att dessa politiska mål inte uppnåtts i hennes fall.

Genom att fler aktörer till följd av en världsarvsnominering skulle etablera sig i Finnskogen skulle möjligheterna till samarbete kunna tänkas öka. För aktörer som Carin skulle detta kunna innebära att världsarv skulle kunna uppnå det som kulturarvet inte klarat.

Som tidigare påpekat är det dock svårt att idag veta om en världsarvstämpel kommer resultera i någon ökning av turistnäringen. Det är även svårt att veta om de visioner på aktiviteter som informanterna vittnar om kommer kunna ge önskade effekter. Su et al. (2020) presenterar dock tre nyckelaspekter som förvaltningen av ett världsarv bör fokusera på för att uppnå besökartillfredställelse. Dessa nyckelaspekter kan användas för att skapa en hypotetisk bild av visionernas förutsättningar att ge önskad effekt för besöksnäringen. Genom att jämföra de aktiviteter som informatörerna hoppas kunna genomföra med Sus aspekter kan vi få en bild av förutsättningarna till besökartillfredställelse utifrån aktiviteterna.

Den första av Sus aspekter är förbättringen av infrastruktur, så som hotell och matupplevelser vilket stämmer överens med Eriks förhoppning om att man ska kunna få mer aktörer att tänka utåtriktat. Genom att fler aktörer antar en mer utåtriktad inställning ökar möjligheterna för Finnskogen att kunna erbjuda en bättre infrastruktur som kan möta ett större besökarantal.

Den andra aspekten är besökarupplevelsen. Su menar att världsarvet måste kunna erbjuda besökarna nya, trevliga och uppfriskande upplevelser för att besökarna ska uppleva en tillhörighet och känsla för platsen. Sådana upplevelser bör enligt Su skapas genom aktiviteter baserade på den lokala kulturen för att en fördjupad förståelse av världsarvets historias och kulturellas värden ska skapas hos besökaren. Annas och Lenas förhoppningar om att det skogsfinnska kulturarvet ska erbjuda en besöksnäring baserad på samhällsfrågor skulle kunna ses som nya upplevelser baserade på den skogsfinnska kulturen. Även Eriks förhoppning om en ökning av unika aktiviteter där den skogsfinnska kulturen fungerar som en rödtråd kan ses som en riktning mot att kunna erbjuda nya och trevliga aktiviteter baserade på den skogsfinnska kulturen.

Sus tredje aspekt är att turistmotivation för världsarv som förutom rekreation bygger på önskan om tillfredställelse genom emotionella och kulturella upplevelser. Detta kan antas att Finnskogen skulle kunna erbjuda genom att använda den skogsfinnska kulturen och historien både med historierna om migration genom vilka man kan beskåda och förstå vår egen samtid. Samt att uppleva och förstå hur ett mer hållbart liv kan se ut vilket kan tänkas vara en källa till inspiration som verkar för människors motivation till att besöka den Värmländska Finnskogen.

3.7. Risker

Med en värdsarvsstämpel blir förvaltningen som tidigare nämnt även en nationell fråga. På den nationella nivån är det främst Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket som agerar kontrollerande och sakkunniga (Paju 2016:68) men även andra myndigheter blir involverade. När myndigheter som dessa blir involverade i kontrollerande och sakkunniga frågor uppstår frågan om det lokalas förutsättningar till att få sin röst hörd. Vilket inflytande kommer det lokala, i form av privatpersoner och företag, att ha i frågor som rör hur Finnskogen ska definieras och vilken väg framåt som bör tas? Här kan tänkas att problematik och risk för konflikt, till följd av en konkurrens mellan aktörer, kunna uppstå. Framförallt för aktörer som Carin, vilka representerar lokalbefolkning och lokala företagare, kan det tänkas finnas risk för känslan att beslut fattas över huvudet och att enskilda aktörers åsikter och kunskaper inte uppmärksammas. Hur kommer privatpersoners handlingsmöjligheter att utveckla verksamheter utifrån egna visioner påverkas när fler myndigheter involveras och fler frågor riskerar att fattas utanför det lokala?

En tänkbar aspekt av sådana risker är vem som har rätt att definiera vad som är det skogsfinska och vad som ska få innefattas av dess identitet. Som tidigare nämnt klassas skogsfinnarna som assimilerade, däremot finns det individer som idag fortfarande definierar sig som skogsfinnar⁶. Här kan tänkas uppstå motstånd mellan olika aktörer i frågor om definition. Individer kan ha en genetisk hävdanderätt men andra aktörer kan hävda att det inte gör dem till skogsfinnar. Man skulle alltså kunna tänka sig att det skulle kunna uppstå konflikter om företrädesrätt i att få definiera vad en skogsfinne är.

Informanterna har gett en bild av att de vill föra det skogsfinska kulturarvet framåt både med mer turistaktiviteter och göra dess historia relevant för vår nutid genom frågor om hållbarhet och migration. Om dessa visioner ifrågasätts till följd av definitionskonflikter, där en sida i större utsträckning ser det skogsfinska som en fast punkt i tiden och inte accepterar att kulturarvet anpassas till dagens kultur, skulle man kunna tänka att aktörers möjligheter att få utveckla sina idéer och företag försvåras. Vilka kriterier kommer då krävas för att få kalla sig exempelvis skogsfinne? Måste man bedriva svedjebruk och bära näverkont för att få bära titeln av skogsfinne? Med andra ord en konflikt liknande den som uppstod kring den samiska kulturen med ”lapp-ska-vara-lapp” politiken.

Lapp-ska-vara-lapp politiken växte fram under slutet av 1800-talet och var verksam ända fram till 1971. Politiken syftade till att bevara en exotisk bild av den samiska kulturen och rennäringen genom statlig politisk påverkan. Politiken förespråkade bland annat hur samer skulle klä sig och bedriva rennäring vilket motarbetade renskötandesamer att bedriva en mer extensiv renskötsel (samer 2012). Politiken bedrev också ett hårt program i att renodla vem som skulle betraktas som renskötare och få vara medlem i samebyar vilket resultatet i att människor uteslöts från samebyar och framtogs sin rätt att bedriva rennäring. Denna politik handlade om konserverande, vilket

⁶ Widehed, M. (2020). Hemma hos skogsfinnarna. *Vi*, 20 februari.

förhindrade samernas möjligheter att utveckla sin näring och kultur inom det samiska samhället.

Om det uppstår konflikter i Finnskogen över definitionsrätter likt den samiska, riskerar man att hamna i interna konflikter som hämmar utvecklingen. Om man ska kunna bygga en stark organisation där aktörer litar på varandra och drar åt samma håll kan liknande konflikter bli ett hinder. Det kan även vara ett problem för att locka in nya aktörer. Likt Eriks påpekande med behovet av en utifrån syn för att förhindra hemmablindhet måste det alltså finnas utrymme för individer och aktörer att få definiera det skogsfinnska både utifrån Finnskogen som begrepp och för enskilda företag som privatpersoner.

Paju (2016:93) menar att definieringen av en kultursymbol handlar om vem som ges, eller tar, tolkningsföreträde. Man kan alltså tänka sig att privatpersoner kan få svårt att hävda tolkningsföreträde gentemot statliga myndigheter eller starka företag. Likt som skedde under lapp-ska-vara-lapp politiken (SVT 2008). Ytterligare forskning behövs för att utröna vilka maktförhållanden som existerar och potentiellt kan uppstå. Klart är i alla fall att risker som dessa måste tas i beaktande om Finnskogen tilldelas världsarvsstämpel.

Precis som att en tänkbar konflikt om definitionen kring det skogsfinnska kulturarvet kan tänkas uppstå, kan det även tänkas uppstå konflikter i definitionen och förståelsen av begreppet utveckling. I den uppsatsen har begreppet utveckling förekommit genom framtidsvisioner hos de informanter som ingått i arbetet, vilket har visat på skillnader i föreställningen om utveckling i samband med Finnskogen. Som visats tidigare använder regeringen begreppet samhällsutveckling när de pratar om världsarvens potential. Hur definierar då regeringen begreppet utveckling?

Om förståelsen av begreppet utveckling skiljer sig mellan aktörer kan det tänkas finnas risker för missförstånd och konflikter. I ett sådant scenario finns det risk att arbetet med utvecklingen av Finnskogen stannar upp. Detta då utvecklingsåtgärder inte skulle genomföras till följd av att aktörer inte kan enas om vägen framåt. Att det finns en gemensam förståelse för vad man menar med utveckling och Finnskogen med dess kulturarv när fler aktörer involveras är därför högst angeläget. Det måste alltså göras klart vilka som har rätt att definiera och hur, så att maktstrukturer synliggörs och på vilka grunder de skapas i syfte att förhindra konflikter.

Erik uttrycker också en farhåga för den potentiella världsarvsstämpeln med att det nödvändigtvis inte kommer tillkomma massa pengar till underhåll och andra delar per definition. Erik understryker att det hela tiden är en förhandling gentemot de statliga organen.

Det skulle kunna hända absolut ingenting förutom att folk kommer dit med högre förväntningar.

Erik menar att det inte finns några garantier för att det kommer tillkomma tillräckliga, ekonomiska och mänskliga, resurser för att förvalta och utveckla Finnskogen med en världsarvsnominering. Däremot höjer en världsarvstämpel definitivt besökarens förväntningar. Carin identifierar också den befintliga infrastrukturen som begränsande. Idag finns det inga garantier för mobiltäckning, även vägarna kan på vissa platser ha en mycket dålig standard. Carin påpekar att detta är faktorer som måste åtgärdas om Finnskogen ska bli en attraktiv plats att flytta till. Den undermåliga infrastrukturen är även ett hinder för turistverksamheten enligt Carin som vittnar om svårigheter med exempelvis kontantfria betalningsmetoder för tjänster som servering i området. Finnskogens utveckling är med andra ord inte bara avhängigt av utveckling av det lokala området och dess aktörer, utan även av andra aktörer, så som telebolag, måste engageras och motiveras till att satsa i Finnskogen. Erik bekräftar även denna farhåga och pekar ut organiseringen som en faktor som måste fungera för att kunna förvalta och utveckla Finnskogen och att en organisering mellan aktörer behöver vara klar innan en världsarvstämpel tilldelas. Att utveckla Finnskogen är med andra ord långt mer komplicerad än att lägga fokus på, och stärka, det lokala.

Resonemanget ovan visar också på en möjlig problematik kring visionerna om migrations- och hållbarhetsfrågor. För att kunna utveckla Finnskogens identitet som en plats för att diskutera globala frågor och locka en helt ny form av turism måste Finnskogens infrastruktur och organisering fungera för att locka nya och långväga gäster. Informanternas framtidsvisioner är alltså beroende av att hela Finnskogen utvecklas och inte bara delar av den.

Oron kring en möjlig världsarvsnominering vilket främst verkar bygga på en ovisshet ligger främst hos Carin och Erik då de har uttryckt sig starkast kring farhågor. Att det är just Carin och Erik som starkast uttrycker oro kring ett världsarvs förmåga att bidra till en önskvärd platsutveckling och inte Anna eller Lena kan tänkas bero på från vilket perspektiv som informanterna studerar Finnskogen. Carin och Erik fokuserar på platsutveckling för enskilda aktörer att verka i Finnskogen genom bland annat förbättrad infrastruktur och organisering vilket kan tänkas bero på att dessa två är närmare de mer vardagliga problemen. Anna och Lena jobbar och har jobbat med utveckling mer på nivån av strategier och planering vilket kan tänkas vara anledningen till att de inte uttrycker samma problematik samt att deras visioner kan sträcka sig längre än utvecklingen av det lokala.

4. Slutsats

Denna uppsats har undersökt vilka framtidsvisioner som finns för Finnskogen och det skogsfinska kulturarvet under en världsarvstämpel. I intervjuundersökningen har det framgått att en världsarvsnominering ses som en möjlighet att förutom ökad medvetenheten, hos allmänheten, om det skogsfinska kulturarvet även främja utvecklingen av Finnskogen. Uppsatsen visar på att uppfattning av utveckling berör hela

Finnskogen och inte bara de fysiska områdena som skulle vara direkt berörda av världsarvet, med utökning av besökare och aktörer som utövar turisminriktade verksamheter. Med andra ord är utveckling för Finnskogen synonymt med ökade förutsättningar att bedriva turistverksamhet.

Visionerna har varierat beroende på vilken roll informanten har haft till Finnskogen och dess kulturarv. Uppsatsen har visat på att det dock finns två generella kategorier av visioner. Den ena är att öka kulturarvet relevans och förmåga att nå ut till fler människor genom att prata om kulturarvet i sammanhang av mer allmänt vedertagna begrepp som exempelvis migration och hållbarhet. Finnskogen skulle då verka som fysisk plattform för diskussioner av sådana frågor, med andra ord en plats som lockar besökare för inspiration och kunskap. Den andra är att utöka och förbättra förutsättningarna för ett mer traditionellt och redan existerande besöksnäring där kulturarvet inte nödvändigtvis är den primära besöksorsaken. Vilket i sin tur även skulle kunna motivera mer människor att engagera sig, samt locka nya aktörer till Finnskogen och skapa bättre förutsättningar för de aktörer som redan verkar i området. Båda kategorierna har dock en sak gemensamt; att använda en världsarvsnomинering för att öka intresset och besökskvantiteten. Visionen om att kulturarvet ska bidra till globala frågor skulle locka nya kategorier av besökare medan visionen om att kunna utöka och förbättra det som redan finns handlar om att öka en redan existerande turism. Båda grundar sig alltså i frågan om platsutveckling med ett världsarv för att levnadsgöra Finnskogen och kulturarvets relevans vilket utifrån Hauge & Jenkins (2005) resonemang är en ansats till att återuppta en platsidentitet, i detta fall kulturarvet och miljöerna, genom en världsarvsnomинering för att öka Finnskogens konkurrenskraft.

Under forskningsprocessen har det tydligt framgått att det finns ett stort intresse av att få förmedla både kulturarvet till omvärlden samt hålla hela det Värmländska Finnskogsområdet vid liv. Där informanterna förmedlat en bild av att ett ökat intresse och besöksunderlag skulle bidra till att möjliggöra Finnskogens överlevnad och utveckling.

Samtidigt har det inte bara varit ett ökat besöksunderlag och engagemang som informanterna har uttryckt att en världsarvsnomинering skulle kunna förbättra. Genom att förvaltningen även blir ett nationellt intresse istället för endast ett regionalt och lokalt uttrycks en förhoppning om ökade förutsättningar att söka ekonomiska medel till utvecklingsinsatser. Även en fördelning av ansvar och god organisering samt ny expertis är förhoppningar som uttryckts. Uppsatsen visar dock på att samtliga visioner och förhoppningar är relevanta för Finnskogens utveckling under en världsarvsstämpel.

Samtidigt uttryckts en oro att de förutsättningar av förvaltning och resurser som behövs till att förverkliga framtidsvisionerna inte kommer införlivas vilket skulle resultera i att man inte kan möta de besöksförväntningar som kommer med en världsarvsnomинering. Denna oro bygger på att man inte kan se i hur en framtid med en möjlig världsarvsnomинering kan se ut i form av Finnskogen och dess kulturarv som ett nationellt intresse.

Uppsatsen har även berört andra potentiella risker kopplade till en världsarvsnomинering. När en plats förändras och nya aktörer blir inblandade ökar behovet

av en god kommunikation för att enas om en gemensam väg framåt. Om aktörer inte kan skapa förutsättningar att kommunicera och förstå varandra uppstår risker för att definitions- och konkurrensproblematik uppstår. Denna möjliga problematik riskerar att förhindra en gemensam bild, och förutsättningarna att enas, om lämpliga insatser och strategier. Däremot visar den nya strategin som tagits fram på begäran av regeringen (Riksantikvarieämbetet 2019) att det finns en vision till goda samarbeten och samverkan mellan myndigheter och övriga aktörer i ett världsarv. Med andra ord delar både det lokala och offentliga förhoppningen om att världsarv ska kunna bidra till utveckling karakteriserat av goda relationer.

5. Referenslista

Andersson, M & Aronsson, I. (2011). Why word culture heritage? Democracy, local participation and knowledge production in the world culture nomination of farms in Halsingland, Sweden. I: Billings, D & Rudnev, V, L. (red.), *Indigenous Knowledge and sustainable development*. China: The intellectual house, ss. 21-33.

Attityd i Karlstad AB (2010). *En levande Finnskog i Värmland för alla – möjligheter för hållbar turism och ett livskraftigt näringsliv*. Värmland. Tillgänglig: <https://docplayer.se/4427298-En-levande-finnskog-i-varmland-for-alla.html> [2010-05-29]

Brun, E. (2019). *Världsarvens attraktion och konsumtion. En undersökning av förmedling och mottagande av tre världsarvsstäder*. Uppsala universitet: Musei- & kulturarvsvetenskap (Fördjupningsarbete 2019:131)

Bryman, A. (2013). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2. Stockholm: Liber.

Hague, C. & Jenkins, P. (2005). *Place identity, planning and participation*. 1st ed. London: Routledge.

Nesholen, B. (2001). Byggnadsskick. I: Wedin, M., Herou, L-O & Stenman, L. (red.), *Det skogsfinska kulturarvet*. Falun: Finnbygdens Förlag, ss. 91-134.

Kvale, S., Brinkmann, S. & Torhell, S.-E. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3:1. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Paju, M. (2016). *Hälsingegården i omvandling en studie av världsarvsprocessen i Hälsingland*. Institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet.

Regeringskansliet (2015). *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020*. Blomquist

Regeringskansliet (2016). *Agenda 2030 för hållbar utveckling*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/agenda-2030-for-hallbar-utveckling/> [2020-05-06]

Riksantikvarieämbetet (2019). *Ny strategi ska stärka statusen för landets 15 världsarv*. Tillgänglig: <https://www.raa.se/2019/11/ny-strategi-ska-starka-statusen-for-landets-15-varldsarv/> [2020-04-15]

Samer (2012). *Samepolitik i stort behov av reformer*. Tillgänglig: <http://www.samer.se/4095> [2020-05-11]

Stenman, L. (2001). Folketro och folkmedicin. I: Wedin, M., Herou, L-O & Stenman, L. (red.), *Det skogsfinska kulturarvet*. Falun: Finnbygdens Förlag, ss. 165- 182.

Su, D.N., Nguyen, N.A.N., Nguyen, Q.N.T. & Tran, T.P. (2020). The link between travel motivation and satisfaction towards a heritage destination: The role of visitor engagement, visitor

experience and heritage destination image. *Tourism Management Perspectives*, vol. 34 Elsevier Ltd.

SVT (2008). *Nordiska museet bidrog till lapp-ska-vara-lapp politiken*. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2327&artikel=2344874> [2020-05-06]

Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara : samhällsvetenskaplig metod* . 1:4. uppl. Stockholm: Liber.

Torsby (2020). *Befolkningsstatistik*. Tillgänglig: <https://torsby.se/kommunpolitik/kommunfakta/befolkningsstatistik.4.7308326156ca7fa796c9c4a.html> [2020-06-02]

Unesco (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. Patrimonio Mundial

Unesco (2019). *Världsarv*. Tillgänglig: <https://www.unesco.se/kultur/varldsarv/> [2020-04-02]

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Världskulturmuseerna (2017). *Frågor & svar*. Tillgänglig: <http://www.varldskulturmuseerna.se/forskning-samlingar/hotat-kulturarv/fragor-svar/> [2020-05-04]

Värmlands museum (2017). *Avsiktsförklaring om finnskogen som världsarv*. Tillgänglig: https://www.mynewsdesk.com/se/varmlands_museum/pressreleases/avsiktsfoerklaring-om-finnskogen-som-vaerldsarv-2340833 [2020-04-16]

Värmlands museum (2019). *Finnskogen – vägen till världsarv* [Video]. Tillgänglig: <https://varmlandsmuseum.se/finnskogen-vagen-till-varldsarv/> [2020-03-30]

Wedin, M. (2001). Migration och kolonisation. I: Wedin, M., Herou, L-O & Stenman, L. (red.), *Det skogsfinska kulturarvet*. Falun: Finnbygdens Förlag, ss. 27-42.

Wedin, M. (2001). Näringsliv. I: Wedin, M., Herou, L-O & Stenman, L. (red.), *Det skogsfinska kulturarvet*. Falun: Finnbygdens Förlag, ss. 43-70.

Westholm, E. (2018). På landsbygden intet nytt?. I: Josefine Syssner (red.), *Nya visioner för landsbygden*. Boxholm: Linneförlag, ss. 41-62.